

Bitki Türlerini İncelerken...

Birbirinden farklı özelliklere sahip pek çok bitki türü gezegenimizin hemen her yerine yayılmış durumda. Öyle ki bazı türleri çöllerde ve Dünya'nın en soğuk kıtası olan Antarktika'da bile yaşayabiliyor. Bu kadar yaygın ve çeşitli olan bu canlıları incelemekse bitkibilim ya da botanik adı verilen bir bilim dalının ilgi alanı. Bu kapsamlı bilim dalının birçok alt dalı da var. Bunlardan biri bitkilerin sınıflandırılmasına yönelik çalışmaların yürütüldüğü bitki sistematigi adı verilen dal.

Bitki sistematığı alanında çalışan bitkibilimciler bitki türlerinin sınıflandırmadaki yerlerinin belirlenmesi, yeni bulunan türlerin incelenmesi ve adlandırılması, belirli bir türün aranması, bir bölgede yaşayan bitkilerin çeşitliliğinin saptanması gibi konularda çalışmalar yapar.

Bitki sistematığı konusunda çalışan bitkibilimciler zamanlarının önemli bir bölümünü doğada alan araştırmaları yaparak geçirirler. Bunun öncesinde bazı hazırlıklar yaparlar. Öncelikle gidecekleri bölgenin coğrafi özelliklerini inceler ve orada yaşayan bitki türleriyle ilgili bilgi edinirler. Üzerinde çalışacakları bitki türleriyle ilgili olarak önceden yapılmış araştırmaları ve çekilmiş fotoğrafları incelerler. Bunlardan yola çıkarak, nasıl bir çalışma yapacaklarını planlarlar.

Bitkibilimciler belirli bir bitki türü üzerinde çalışırken o türün ilk örneklerinin nerelerden toplandığını araştırırlar. Sonra bitki örneklerinin ilk toplandığı yerlere giderler ve orada bu bitkilerin izini sürerler. Eski tarihli araştırmalarda konum bilgileri genellikle günümüzdeki kadar kesin olmadığından işleri biraz daha zor olabilir. Bunun için ilk örnekleri toplayan araştırmacıların nasıl bir yol izlemiş olabileceklerini araştırırlar. Araştırmalarının sonucuna göre aradıkları bitki türünü bulmak için doğaya keşfe çıkarlar.

Belirli bir bölgede yaşayan tüm bitki türlerini saptamaya yönelik bir çalışma yapan bitkibilimciler de orada yaşayan tüm bitki türlerinden örnek alır.

Bitkibilimciler, bir bölgeye yapılması planlanan bir tesisin orada yaşayan bitki türleri üzerindeki olası etkilerini belirlemek üzere de çalışmalar yapabilir.

Bitkibilimcilerin kullandığı bazı araç gereçler

Konum belirlemede kullanılan GPS

Pres ve kurutma kâğıtları

Fotoğraf makinesi

Bir tür büyüteç olan lup

Çapa

Tohum toplamak için zarf

Kilitli poşet

Bitkibilimciler bir bitki türünden örnek almadan önce fotoğrafını çekerler. Sonra gövde, yaprak, çiçek gibi bölümlerine zarar vermemeye çalışarak bitkiyi kökleriyle birlikte topraktan çıkarırlar. Bu bitki örneğini bir poşete koyarak numaralandırırlar. Topladıkları örneklerle ilişkin gözlemlerini de bir deftere kaydederler. Bu deftere arazi defteri denir. Bu deftere örneğin alındığı yer, hangi yükseklikte bulunduğu, yaşadığı toprağın özellikleri ve konumu yazılır. Ayrıca

tarih, örneği alan kişinin adı gibi bilgiler de belirtilir. Bu şekilde toplanan ve kayıtları tutulan bitkiler kurutulur.

Kurutulacak bitkiler önce gazete kâğıtlarının arasına yerleştirilir. Sonra da bu gazete kâğıtları kurutma kâğıtlarının arasına koyulur. Son olarak da pres adı verilen özel bir araçla sıkıştırılırlar. Bitki kuruyana kadar kurutma kâğıtları ara sıra yenilenir.

Bitkibilimciler alan araştırmaları sırasında topladıkları örnekleri ayrıntılı olarak incelemek için laboratuvar çalışmaları da yapar. Örneğin bazen çıplak gözle bakmak bir bitki türünü tanımlamaya yetmeyebilir. Bu durumda mikroskopla inceleme yapmak gerekebilir.

Bitkibilimciler bir bitkinin hangi türe ait olduğunu belirlemek için teşhis anahtarından yararlanırlar. Teşhis anahtarı türü bilinmeyen bir bitkinin daha önceden bilinen türlerden hangisine en çok benzediğini saptamaya yarar. Teşhis anahtarında türlerin birbirinden ayırt edilmesinde belirleyici olan özellikler yer alır. Teşhis edilecek bitkinin bu özellikleri taşıyıp taşımadığına bakılarak bitkinin türü belirlenir. Bazen de teşhis anahtarlarında bulunmayan yeni bir tür keşfedilebilir.

Suzan Lema Gençer

Çizim: Ayşe İnan Alican

Yazımızın hazırlanmasına katkılarından dolayı Gazi Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü'nden Prof. Dr. Murat Ekici'ye teşekkür ederiz.